

การบริหารงานเชิงพุทธกับบริบทคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน*

BUDDHIST ADMINISTRATION AND THE CURRENT THAI SANGHA CONTEXT

พระครูสุธรรมธีรานุยุต, พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ, พระครูวินัยธรมานะ หิรัธมโม

PhrakhruSuthamTheeranuyut, PhrakruPalad Chalin katapunyo,

Phrakhruwinaitorn Mana Hirithammo

วัดจันทิก จังหวัดนครราชสีมา

Wat Chantuk, Nakhon Ratchasima Province

Corresponding Author E-mail: Chalinth16@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารงานเชิงพุทธเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์สามเณร จำเป็นต้องบริหารจัดการและช่วยขับเคลื่อน ซึ่งมีภาระอยู่ 6 ฝ่ายคือ 1.การปกครอง 2.การศาสนศึกษา 3. การศึกษาสงเคราะห์ 4.การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5.การสาธารณูปการและ 6.การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม ในบริบทของการบริหารจัดการคณะสงฆ์จำเป็นต้องเข้าใจถึงธรรมนูญสงฆ์(พระธรรมวินัย), นโยบายพันธกิจ และอำนาจหน้าที่,และหลักการบริหารเบื้องต้นคือ หลักการครองตน ครองคน ครองงาน รวมถึงการนำหลักการบริหารบริหาร POSDC (Planning การวางแผน, Organizing การจัดองค์การ, Staffing งานบุคลากร, Directing การอำนวยการ, Controlling การกำกับดูแล) มาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อที่ 1. P Planing หมายถึง การวางแผน การกำหนดพันธกิจนโยบายของหน่วยเหนือ คือ มหาเถรสมาคมรวมถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์และข้อที่ 2. O Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์การกำหนดโครงสร้างของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามอำนาจหน้าที่ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ จึงจะสามารถบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยและสามารถเผยแผ่คำสอนไปยังพุทธศาสนิกชนที่สนใจเพื่อเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่ได้

คำสำคัญ: การบริหารงานเชิงพุทธ; คณะสงฆ์ไทย; ปัจจุบัน

Abstract

Buddhist administration is the duty of the Sangha that needs to manage and help drive the 6 areas, namely 1. Administration 2. Religious education, 3. Educational welfares 4. Buddhism dissemination, 5. Religious place construction and 6. Public welfares which is currently under the supervision of the Supreme Sangha Council. For the administration context, Sangha must understand the discipline, Dhamma, Vinaya, policy, mission, authority and basic administrative principles, namely self-administration, people administration and work administration including the adoption of POSDC management principles (Planning, Planning, Organizing, Organizing, Staffing, Personnel, Directing, Administration, Controlling, Supervision), especially number 1. P Planning means planning, setting missions, policies of the northern unit, which is the Sangha Sangha, including various laws related to the Sangha and Article, 2. O Organizing means organizing the organization, determining the structure of the administration of Buddhist affairs. according to the authority The Supreme Sangha Council is the supreme governing body of the Sangha. Therefore, it will be able to manage the Sangha in order to be able to disseminate its teachings to interested Buddhists in order to maintain Buddhism.

Keywords: Buddhist Administration; Thai Sangha; Present

บทนำ

การบริหารงานเชิงพุทธเป็นการประยุกต์หรือบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ รวมถึงการนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ในการสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์หรือศาสตร์ใด ๆ ล้วนมาจากแนวคิดของคนหรือแนวคิดที่เริ่มมาจากมนุษย์ทั้งนั้นการบริหารงานเชิงพุทธก็เช่นกัน ซึ่งปัจจุบันนี้จะเรียกได้ว่าเป็นการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วย 1.การปกครอง 2.การเผยแผ่ 3. การศาสนศึกษา 4.การศาสนศึกษา 5.การศึกษาสงเคราะห์ 5.การสาธารณสงเคราะห์ 6. การสาธารณูปการ ก็สามารถเรียกได้ถึงแม้บริบทสังคมไทยจะเปลี่ยนไปเป็นโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้าในเรื่องของสังคมเทคโนโลยีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของค่านิยมที่ได้มาจากชาวตะวันตกหรืออะไรก็ตามที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ถึงกระนั้นแล้วในการบริหาร

กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านที่มีองค์กรสูงสุดสูงสุดคือมหาเถรสมาคม เป็นผู้นำองค์กรก็ยังมีบทบาทที่จะบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเพราะฉะนั้นแล้วไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชนก็ควรทราบตามที่คุณเขียนได้ตั้งไว้ตั้งแต่หัวเรื่องว่าบริบทของคณะสงฆ์ไทยซึ่งจะกล่าวต่อไป

1.การบริหารงานเชิงพุทธ ศาสตร์ว่าด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพันธกิจ 6 ด้าน

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทยอยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์คือกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพื่อเป็นคณะสงฆ์และการพัฒนาหรือเพราะเกี่ยวกับคณะสงฆ์และการศาสนา มี 6 ฝ่ายคือการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม(พระเทพพรเวที, 2562)

การบริหารงานเชิงพุทธเป็นนวัตกรรมที่สร้างมาจากแนวคิดของมนุษย์ที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักดั้งเดิมในการบริหารคน บริหารตน บริหารงานและการนำหลักทฤษฎีสมัยใหม่มาประยุกต์เป็นการสร้างแนวคิดเพราะว่าไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมซึ่งผ่านการทดลอง ทดสอบและนำไปใช้จริง ซึ่งมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมาก ฉะนั้นในหลักของการบริหารเชิงพุทธจึงเป็นนวัตกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้จะมีข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ก็ตาม แต่การบริหารจัดการที่เป็นโครงสร้างในระบอบของมหาเถรสมาคมนั้นก็ถือว่าเป็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์คิดว่าน่าจะดีที่สุดสำหรับคณะสงฆ์ไทย ถึงแม้ว่าจะมีผู้กล่าวว่าระบบของการจัดการของมหาเถรสมาคมจะดูล่าช้าหรือดูโบราณแต่ก็ยังต้องใช้แบบนี้ต่อไปจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพราะฉะนั้นแล้วการบริหารงานเชิงพุทธจึงมีหลักของการบริหารที่นักวิชาการหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญได้ให้ความหมายไว้ ต่าง ๆ นานา ดังนี้

การบริหารว่า “การบริหาร” หมายถึง การใช้คนอื่นทำงานเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดขององค์กร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) เป็นการปกครอง การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ได้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2548) การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ คือ พระภิกษุทั้งวัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2549) การนำเอากฎหมาย

และนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ ด้วยความเที่ยงธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (พิทยา บวรวัฒนา, 2546) จำเป็นต้องใช้ศาสตร์ศิลป์และเทคนิคอย่างสูง (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2537) และยังมีหลักการบริหารที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารเชิงพุทธได้ดังนี้

1. P Planning หมายถึง การวางแผน การกำหนดพันธกิจนโยบายขององค์กรสูงของคณะสงฆ์ คือ มหาเถรสมาคมรวมถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

2. O Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร กำหนดโครงสร้างของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามอำนาจหน้าที่ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์

3. S Staffing หมายถึง งานบุคลากร จัดรูปแบบของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามสายงานที่ได้รับผิดชอบและมีองค์การที่ชัดเจน กล่าวคือ 1) การปกครอง 2) การเผยแผ่ 3) การศาสนศึกษา 4) การศึกษาสงเคราะห์ 5) การสาธารณสงเคราะห์ 6) การสาธารณูปการ ตามที่กล่าวไว้เบื้องต้น

4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ ประสานงาน มีระบบการตรวจสอบและรายงานผลการปฏิบัติในองค์กรสงฆ์ทั้ง 6 ด้านที่ชัดเจน

5. C Controlling หมายถึง การกำกับดูแล รายงานผลการทำงาน บันทึกไว้เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขและพัฒนาองค์กรสงฆ์ต่อไป (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2549)

โดยสรุป การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาหรือ การบริหารงานเชิงพุทธเป็นอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ (ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นไป) จำเป็นต้องบริหารให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถึงกระนั้นก็ต้องดูบริบทของสังคมที่มีความพัฒนาในเรื่องของเทคโนโลยีหรือพัฒนาในด้านแนวคิดที่นอกเหนือจากความคิดเดิมอย่างรวดเร็วว่าในอดีตเพราะฉะนั้นการปรับตัวของคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านสังคมต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่ผู้เขียนได้นำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามา ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า หลักการบริหารจัดการที่ว่าไปตามธรรมานุสงฆ์(พระธรรมวินัย)หรือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์อาจจะมีคามไม่เพียงพอกับการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา เพราะปัจจุบันนี้คณะสงฆ์จำเป็นจะเกี่ยวเนื่องกับประชาชนคือต้องอาศัยชาวบ้านในการเลี้ยงชีวิตเพราะฉะนั้นจำเป็นจะต้องรู้เพื่อเป็นหาแนวทางเสริมในการพัฒนาบริหารจัดการที่จะสร้างแนวคิดเป็นของตนเองและสามารถอยู่กับสังคมได้การบริหารงานเชิงพุทธทั้ง 6 ด้าน

2.งานการบริหารกับบริบทคณะสงฆ์สงฆ์และสังคมไทย

ในอดีตพระพุทธเจ้าใช้การเผยแผ่คำสอนเป็นการบริหารจัดการพระภิกษุสามเณร ด้วยการบัญญัติพระธรรมพระวินัยรวมถึงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนเป็นหลักซึ่งพระองค์ได้วางหลักในการปกครองของคณะสงฆ์ให้อยู่ในพระธรรมวินัยเมื่อมีเหตุที่จะต้องบัญญัติสิกขาบท พระองค์จึงตรัสสิกขาบท(ศีลของพระ) เป็นข้อควรปฏิบัติให้พระภิกษุในยุคนั้นซึ่งเมื่อจากบูรณาการกับยุคปัจจุบันก็นำมาใช้ในบางส่วนได้แต่ยุคสมัยเปลี่ยนไปการบริหารจัดการต้องประยุกต์ใช้เป็นวิธีการที่แตกต่างจากสมัยโบราณการปกครองในปัจจุบันเป็นระบบที่ปกครองโดยการใช้อำนาจที่ได้ขาดเป็นระบบของมาแต่ละสมาคมเป็นลำดับที่ลงมาจากด้านบน

ตั้งแต่มหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รวมไปถึงพระสังฆาธิการในระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาสต่าง ๆ มีอำนาจในการบริหารจัดการซึ่งบริบทที่เปลี่ยนไปอาจจะเป็นบริบททางด้านสังคมเศรษฐกิจการเมืองหรือในด้านของบุคคลต่างๆที่เปลี่ยนไปจากสมัยพุทธกาลกล่าวได้ว่ามีเล่ห์เหลี่ยมมีความคิดแปลกไปจากสมัยพุทธกาลเกิดขึ้นจากอะไรเกิดขึ้นจากความเร่งการปฏิบัติคือความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความรวดเร็วของเทคโนโลยีในด้านของสังคมในเรื่องค่านิยมต่างๆ ทำให้สังคมไทยเกิดวิวัฒนาการด้านความล้ำสมัยการเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นหลักคำสอนดั้งเดิมเป็นไปได้ยากเพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์จะมีบทบาทในการที่จะเผยแผ่คำสอนในทางพุทธศาสนาหรือการนำหลักธรรมเข้าไปสู่เยาวชนเข้าไปสู่ประชาชนหรือสังคมได้เพื่อส่งเองก็ต้องมีความรู้ความสามารถและสามารถสื่อสารหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าไปถึงบุคคลดังกล่าวได้อย่างไรถึงจะสามารถทำการเผยแผ่แบบนั้นได้ถ้าส่งเองก็ต้องมีการบริหารจัดการในองค์กรส่งออกด้านไม่ใช่อาจจะเป็นด้านการปกครองด้านการเผยแผ่ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการสาธารณสุขสงเคราะห์ต้องรู้เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ควบคู่กับหลักของพระธรรมวินัยพระราชาบัญญัติคณะสงฆ์บริบทของสังคมไทย

โดยสรุป ผู้เขียนจะพยายามอธิบายในเรื่องของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านให้ผู้อ่านได้เข้าใจบริบทของคณะสงฆ์ในเรื่องของการบริหารจัดการใน 6 ด้านว่าทำอย่างไรถึงแม้ปัจจุบันจะมีแนวคิดในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาซึ่งอาจจะนำมาอ้างอิงหรือเขียนให้ผู้อ่านได้เข้าใจเพิ่มมากขึ้นว่าบริบทของการปฏิรูปคำว่าปฏิรูปคือทำให้เหมาะให้สมหรือทำให้แตกต่างไปจากเดิมทำให้ดีกว่าเดิม ทำให้เกิดสมดุลในเรื่องของการบริหารจัดการให้ควบคู่ไปกับการอยู่ร่วมกับสังคมไทยอย่าลืมไปว่าสังคมพระหรือคณะสงฆ์มีเป็นสังคมที่มีความคาดหวังจากประชาชนในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติว่าเป็นบุคคลที่ควรบูชาควรนับ

ถือเป็นเนื่อานบุญของประชาชน การปฏิบัติตนของพระสงฆ์เกิดจากการศึกษาที่เริ่มจากการบริหารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครอง

การปกครองของคณะสงฆ์เป็นการปกครองที่มีชั้นมีลำดับโดยองค์กรที่ปกครองสูงสุดคือมหาเถรสมาคมเป็นผู้ออกคำสั่งออกกำหนดการระเบียบวิธีการต่างๆเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นการปกครองที่มีลักษณะคล้ายๆ พีระมิต (Pyramid) คือมียอดสูงสุดและมีฐานคือคณะสงฆ์ที่ให้การร่วมมือและช่วยกันสนับสนุนให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยที่ผู้เขียนมองว่าเป็นพีระมิตคือมีการออกข้อบังคับเป็นพระราชบัญญัติรวมถึงการกำกับพระธรรมวินัยเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จะประกอบด้วยมหาสารสมาคมเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัดเจ้าหน้าอำเภอเจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาสรวมถึงพระศึกษาธิการทุกระดับมีข้อบทกฎหมายข้อที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นคู่มือประชาธิการกล่าวโดยย่อคือมีขอบข่ายหน้าที่ที่แตกต่างออกไปถ้าเป็นพระที่มีความรับผิดชอบในระดับของเจ้าคณะก็เป็นพระที่จะต้องรับผิดชอบมากกว่าภาคต่างๆไปได้โดยภาพรวมพระพุทเจ้าได้ตรัสสอนว่า รุระในทางพุทธศาสนาของภาคนั้นมีอยู่ 2 ประการด้วยกันก็คือการศึกษาเล่าเรียนในส่วนของพระไตรปิฎกหรือเรียกว่า คันถรุระและการนำหลักการหรือวิธีการเหล่านั้นไปปฏิบัติขัดเกลาตนเองหรือทางภาคเรียกว่าวิปัสสนาธุระ เป็นธุระที่พระพุทเจ้าได้ทรงสอนไว้ส่วนการปกครองก็ถือว่าเป็นธุระด้านหนึ่งที่พระสงฆ์ในบริบทสังคมปัจจุบันจำเป็นจะต้องสอดส่องดูแลเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในการคณะสงฆ์ ปัจจุบันบริบทของสังคมไทยเปลี่ยนไปการมีเทคโนโลยีหรือมี Social จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ต้องตื่นตัว และปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

การปกครองคณะสงฆ์ ในสมัยพุทธกาลตามพระธรรมวินัย พระพุทองค์ทรงหลักประโยชน์แก่การปกครอง (วิมहा. (ไทย) 1/39/28-29) จึงทรงบัญญัติไว้ ประการดังนี้

1. เพื่อความรับทราบวาติแห่งสงฆ์
2. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
3. เพื่อข่มบุคคลเพื่อเกื้อยาก
4. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
5. เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน
6. เพื่อจำกัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
7. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
10. เพื่อถือตามพระวินัย

มหาเถรสมาคมนี้มีกรรมการโดยตำแหน่งจำนวน 8 รูป และกรรมการที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอีกจำนวน 12 รูป มหาเถรสมาคมมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ออกกฎ ระเบียบ และแต่งตั้งผู้บริหารงานคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย การบริหารคณะสงฆ์มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักเลขธิการมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยสนองงาน สำนักงานนี้ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกลมเกลียวกัน ทั้งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลพระภิกษุสามเณรและอาราม โดยจัดสรรงบประมาณอุดหนุนจากรัฐและมีหน้าที่ส่งเสริมการบริหารงานของพระสงฆ์

การศาสนศึกษา

การศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อคณะสงฆ์เป็นอย่างมากเพราะตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้มีการให้พระภิกษุสามเณรศึกษาในไตรสิกขาจะเป็น ศีล สมาธิ ถึง ปัญญาสิกขาเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงในสมัยปัจจุบันนี้ก็ยังมีความเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่เป็นปริยัติธรรมคือนักธรรมบาลี รวมถึงปริยัติสามัญและอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งเป็นแหล่งที่สร้างปัญญาให้เกิดแก่คณะสงฆ์นอกจากนั้นยังมีการศึกษาสังเคราะห์คือช่วยเหลือประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงซึ่งทำให้วัดเป็นที่อาศัยของประชาชนหรือจะเป็นการให้ธรรมะเป็นทานก็มาจากฐานของการศึกษา คณะสงฆ์ไทยมีเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องของการศึกษานามาซึ่งความน่าเชื่อถือและสามารถสร้างศรัทธามาสู่พระพุทธศาสนาได้ซึ่งปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ก็มีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนแต่จะมีจุดอ่อนอยู่บ้าง เช่นระบบของคณะสงฆ์ที่อาจจะเชิงอนุรักษ์นิยมพอสมควร คือมีแนวคิดดั้งเดิมที่ต่อต้านในเรื่องของการศึกษามีความกลัวว่าถ้าพระภิกษุสามเณรเรียนมากเกินไปก็อาจจะลาสิกขาสละเพศหรือกลัวจะปกครองยาก แต่ความจริงนั้นการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่มีที่สิ้นสุดต่อให้เราอายุมากเท่าไรหรือมีคุณสมบัติสิ่งที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลในชีวิตมากเพียงใดแต่การศึกษานั้นก็เป็นการศึกษาตลอดชีวิตทำให้ผู้ศึกษาทำให้พระพุทธศาสนายืนอยู่ได้นานเท่านั้น

การเผยแผ่และการศึกษาสังเคราะห์

การบริหารเชิงพุทธด้านการเผยแผ่และการศึกษาสังเคราะห์ ว่าด้วยเรื่องการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประกาศและสามารถถ่ายทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลังได้ปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ไทยได้บริหารงานด้านการเผยแผ่ค่อนข้างที่จะมีหลายรูปแบบแม้จะมีสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันธรรมสวนะหรือการเผยแผ่ในรูปแบบใหม่อย่างเช่นใน Social หรือการนำความคิดใหม่ ๆ แล้วสอดแทรกคำสอนทางพุทธศาสนาซึ่งเราเห็นปรากฏอยู่ในสื่อออนไลน์ต่างๆเหล่านั้นก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยทางตรงและทางอ้อมเหมือนกันซึ่งหลัก

ใหญ่ ๆ ก็คือเป็นหลักของประโยชน์ที่นำมาใช้ได้จริงซึ่งแนวคิดที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้เป็นหลักของเหตุของผลไม่จำเป็นจะต้องเชื่อในตัวบุคคลมากเกินไปแต่เป็นหลักที่เชื่อเหตุผลว่าสิ่งที่ทำนั้นจะก่อให้เกิดผลแบบนี้แบบนั้น เป็นผลที่เกิดจริงและเป็นผลที่สามารถสัมผัสได้จริงเพราะฉะนั้นแล้วสิ่งที่จะเป็นประโยชน์กับพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่ก็คือการนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาแล้วก็พระไตรปิฎกโดยให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนนำไปปฏิบัติแล้วเกิดผลของการปฏิบัตินำไปสู่การเผยแผ่คำสอน หลักการเหล่านั้นเป็นหลักการที่ถูกต้องตรงประเด็นแล้วก็เชื่อถือได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันนี้มีสื่อต่าง ๆ ที่โจมตีพระสงฆ์หรือภาพลักษณ์ต่าง ๆ ที่พระสงฆ์กระทำความผิดหรือไม่ดีเป็นที่ติเตียนของชาวโลกเกิดขึ้นอย่างมาก เพราะฉะนั้นกระบอกเสียงที่จะทำให้การคณะสงฆ์กลับมาดูมีความน่าเชื่อถือขึ้นก็คือภาพลักษณ์ที่เป็นภาพบวกในการเผยแผ่พุทธศาสนานั้นเองเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่จะต้องทำในด้านการเผยแผ่ ไม่ว่าจะเป็นการสอนศีลธรรมในโรงเรียน การเทศน์ การให้ธรรมะต่าง ๆ ในข้อนี้เป็นการรวมในระหว่างการเผยแผ่ให้ทุนการศึกษาตามกำลังและการศึกษาสร้างแนวทางที่จะนำตัวเองไปในทางเจริญหน้าเว้นความชั่วและก็ทำใจของตนให้มุ่งใสไปสู่ความหลุดพ้นทุกข้อได้

การสาธารณสงเคราะห์และ การสาธารณูปการ

งานบริหารงานสาธารณูปการเป็นเรื่องของการสร้างวัดในพุทธศาสนาบริหารตามหลัก 5 ส.รวมไปถึงการบริหารจัดการเรื่องของการเงินการก่อสร้างต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารสูงสุดภายในวัดทำงานตามนโยบายตามวัตถุประสงค์ขององค์กรสูงสุดคือมหาเถรสมาคมประกอบด้วยธรรมานุญสงฆ์คือพระธรรมและพระวินัย ส่วนในด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากโดยเฉพาะในช่วงที่มีสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม ไฟไหม้ หรือว่า ไวรัสโคโรนา 2019 ก็ตามพระสงฆ์มีบทบาทในการที่จะช่วยเหลือประชาชนไม่ว่าจะเป็นสิ่งของหรือในด้านให้กำลังใจให้ประชาชนอยู่ได้ด้วยความร่วมมือกันมีสุขถึงคราวมีภัยพระสงฆ์ก็ช่วยให้ประชาชนอยู่รอดปลอดภัยอยู่ด้วยกันอย่างเข้าสู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ในด้านการบริหารเชิงพุทธในบริบทของคณะสงฆ์ในส่วนของสาธารณสงเคราะห์ก็เป็นบริบทที่จะต้องพึ่งพาอาศัยชุมชนถึงแม้จะบอกว่าพระสงฆ์บวชมาแล้วอาจต้องสละทางโลกเพื่ออยู่ในกระแสธรรมอย่างเดียวฉะนั้นเองก็ต้องกลมกลืนอยู่กับโลกมีความช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งร่างกายและจิตใจจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขมีเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยหาทางอ้อมอีกทางหนึ่ง

3.แนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงพุทธแนวใหม่

บริบทสังคมไทยพระสงฆ์ยังเป็นที่พึ่งด้านจิตใจให้แก่ประชาชนมีการช่วยเหลือสังคมที่มีภาพปรากฏชัดวัดยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่

บำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะอีกมากมายเพราะฉะนั้นบทบาทด้านสาธารณะสงเคราะห์ของพระสงฆ์จึงมีภาพที่ปรากฏชัดในส่วนนี้ผู้เขียนได้เห็นประเด็นที่ควรกล่าวถึงคือในส่วนของวัดที่เป็นการบริหารจัดการเชิงพุทธธรรมมีการชี้แจงนโยบายหรือวัตถุประสงค์จากหน่วยเหนือ (มหาเถรสมาคม) ให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าใจและสามารถนำปฏิบัติมีการวางแผนในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆภายในวัดจัดองค์การในการมอบหมายหน้าที่ที่ชัดเจนมีทางบุคลากรภายในวัดสั่งการและตัดสินใจโดยใช้อำนาจของเจ้าอาวาสหรือผู้ที่เกี่ยวข้องและมีการตรวจสอบและประเมินผลของการดำเนินงานโดยการหาข้อปัญหาและอุปสรรครวมถึงเสนอแนวทางในการพัฒนาองค์กรให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเข้ากับหลักการบริหารจัดการ POSDC และอย่างประกอบด้วยหลักธรรมวินัยรวมไปถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พรบจึงจะสามารถเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นการเริ่มต้นที่จากวัดและขยายไปสู่ชุมชนหรือสังคมไทยต่อไป ในส่วนของหลักที่เป็นเบื้องต้นของการที่จะพัฒนาการจัดการเชิงพุทธแนวใหม่ได้ผู้เขียนมองว่า มีอยู่ 3 หลักด้วยกันคือ

1. หลักการครองตน (พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) หมายถึงเมื่อกล่าวถึงคณะสงฆ์ในส่วนของการครองตนจำเป็นต้องประพฤติตามพระธรรมวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด แต่จริง ๆ แล้วกฎเหล่านั้นก็เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของความเป็นสมณสัญญาซึ่งพระสงฆ์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติชอบยังมีอยู่อีกมากมายอีกอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้มอบให้เป็นอนุสรณ์ให้พระภิกษุได้ประพฤติปฏิบัติก็คือธรรมาในพุทธศาสนาได้แก่ 1.การศึกษาเล่าเรียนเรียกว่าคันถธุระ 2. การนำหลักการเหล่านั้นไปปฏิบัติเรียกว่าวิปัสสนาธุระ สิ่งเหล่านี้เป็นการอบรมตนให้สามารถเป็นวิปัสสนาจารย์หรือเป็นผู้เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าได้ถือว่าการครองตนในระดับหนึ่ง

2. หลักการครองคน โดยภาพรวมก็คือเป็นการบริหารคนในวัด การบริหารจัดการเชิงพุทธก็อาจจะหมายถึงคนวัดหรือ พระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในการปกครองของตน เจ้าคณะผู้ปกครองต้องรู้หลักวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หลักศีลธรรมคุณธรรมหรือเรียกในภาษาทางการว่า หลักธรรมาภิบาล มีความสำคัญที่เราจะต้องรู้หลักเหล่านี้และจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมคือไม่มีอคติในใจ ตรงไปตรงมาในการบริหาร มีภาวะผู้นำจึงจะสามารถที่จะบริหารจัดการองค์กรเริ่มต้นจากวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยได้

3. หลักการครองงาน ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร (พระมหาวิฑูริย์ วชิรเมธี(ว. วชิรเมธี), 2550)เป็นการบริหารงานที่ประยุกต์ทั้งการบริหารงานเชิงพุทธคือนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาและหลักการบริหารที่ผู้เขียนได้หยิบยก POSDC ในเบื้องต้นก็คือเป็นหลักการบริหารที่มีการวางแผนมีการจัดองค์การ การจัดคนดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการบริหารพระพุทธศาสนา เป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีตะวันตกและหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนาเข้าไปก็จะเสริมความมั่นคงในการบริหารงานให้เกิดนวัตกรรมหรือจัดแนวคิดใหม่ ๆ แต่ไม่ทิ้งหลักเดิมคือธรรมนุญสงฆ์คือพระธรรมวินัย

สรุปในส่วนนี้ว่า การบริหารงานเชิงพุทธของคณะสงฆ์ในสถานการณ์ปัจจุบันคณะสงฆ์ต้องตื่นตัวคือต้องมีหลักในการบริหารจัดการทั้งในการครองตนคือต้องมีการศึกษาเล่าเรียนให้พร้อมในการที่จะทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ในการครองคน คือ มองคนให้ออก บอกคนให้ได้ ใช้คนให้เป็น การครองงานคือรู้พันธกิจที่มหาเถรสมาคมได้มอบหมายทั้ง 6 ด้าน เข้าใจกฎหมายมหาเถรสมาคม ธรรมวินัยและรู้กฎหมายบ้าน เมืองพอสมควรก็จะสามารถที่จะบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเพราะในปัจจุบันนี้ความรวดเร็วทาง มีความรวดเร็วเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในข่าวที่เป็นภาพลบบของคณะสงฆ์ที่ปรากฏตามข่าวโทรทัศน์หรือว่า โซเชียลมีเดีย (Social Media) ต่าง ๆ มีความรวดเร็วและการสร้างแนวคิดที่เป็นระบบทำงานอย่างเป็นระบบมีการวางแผนมีการพัฒนาที่ต่อเนื่องแก้ไขปัญหา มีภาวะผู้นำ จึงจะสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดังตามมหาเถรสมาคมได้วางนโยบายไว้ซึ่งผู้เขียนได้สรุป การบริหารงานเชิงพุทธกับบริบทคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ด้านการบริหารงานเชิงพุทธกับบริบทคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

สรุป

การบริหารงานเชิงพุทธเป็นนวัตกรรมที่สร้างขึ้นจากอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ลำดับแรกที่จำเป็นจะต้องมีก็คือความเข้าใจและรู้ถึงธรรมนูญสงฆ์ได้แก่พระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ซึ่งปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ก็มีความตื่นตัวพอสมควรในการที่จะรับทราบหรือปฏิบัติในส่วนของกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดหรือเขตธรณีสงฆ์ การกำหนดวิสัยทัศน์คือต้องรู้หน้าที่หรือพันธกิจตามหน่วยเหนือกล่าวคือมหาเถรสมาคมได้มอบหมายและทำตามอำนาจหน้าที่ อันประกอบด้วย การปกครอง การเผยแพร่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการรวมถึงอุดมการณ์ในการที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้และวิธีการปฏิบัติในพื้นที่นั้นๆที่มีความแตกต่างกันออกไปก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งให้แก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม ยังมีหลักการบริหาร POSDC (Planning การวางแผน ,Organizing การจัดองค์การ ,Staffing งานบุคลากร ,Directing การอำนวยความสะดวก, Controlling การกำกับดูแล) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนและการจัดการองค์การเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ การวางแผนจะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องมาจากวิสัยทัศน์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นการกำหนดนโยบายหรือพันธกิจที่ชัดเจนอาจจะได้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการองค์การที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดประกอบกับหลักการบริหารซึ่งเริ่มต้นจากการบริหารตนคือทำตนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร มีภาวะผู้นำจึงจะสามารถครองคนครองงานคือบริหารจัดการให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านนั้นเป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไปที่จะปกครองคณะสงฆ์หรือคนที่อยู่ในวัดให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ ๆ ตนได้รับมอบหมายขยายออกไปถึงคนรอบวัดได้รับประโยชน์กล่าวคือได้รับคำสอนทางพุทธศาสนา อย่างเช่นกิจกรรม 5 ส. สะสาง ความสะอาด เป็นต้น จะสามารถส่งต่อไปสู่บ้าน วัด โรงเรียนหรือชุมชนจะมีแต่ความร่มเย็นสันติสุขให้แก่สังคมประเทศชาติได้เพราะฉะนั้นแล้วการบริหารงานเชิงพุทธคณะสงฆ์จำเป็นต้องเห็นความสำคัญที่จะต้องเข้าใจในเรื่องของหลักการวิธีการและพันธกิจที่จะต้องทำจึงจะสามารถบริหารงานเชิงพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพพรเวที. (2562). จากปฏิรูป สู่ การปฏิบัติ แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). (2550). คนสำราญงานสำเร็จ พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2548). การบริหารวัด. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- พิทยา บวรวัฒนา.(2546). การบริหารเชิงบูรณาการ. นนทบุรี: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ.(2537). การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ไทย). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.